

Алла Долюк

к.е.н., викладач кафедри фінансів, банківської справи і страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

Марія Ткачук

студентка гр. ФМПС-31,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ У ЧАСИ ВІЙНИ

Рік війни виявився своєрідним натуральним експериментом, природним стрес-тестом для банківської системи України.

Попри значні системні геополітичні, демографічні та макроекономічні шоки, банківський ринок вистояв завдяки зниженню внутрішньої вразливості до ризиків у результаті 8 років реформування та своєчасним антикризовим заходам в процесі воєнних дій.

Пройдений воєнний рік для банків став точкою розвороту чи підсилення минулих тенденцій мирного часу.

Банківське кредитування сильно постраждало від війни. Багато фінансових установ скорочували/згортали свої програми з об'єктивних причин, насамперед, у зонах окупації та бойових дій. Частка неповернень з березня до грудня 2022 року підскочила з 31,5% до 42,9% кредитного портфеля юридичних осіб. Найсильніше кредитування скоротилося в роздробі – на 32,9% (до 134,3 млрд грн).

Офіційна статистика Національного банку за минулий рік показує, що найбільші прирости у кредитуванні українських корпорацій показали державні банки:

- Укрексімбанк – на 13,7 млрд грн (на 20%) – до 82,9 млрд грн;
- Ощадбанк – на 10,6 млрд грн (на 17%) – до 71,7 млрд грн;
- Укргазбанк – на 10,59 млрд грн (на 21%) – до 61,4 млрд грн;
- Приватбанк – на 9,7 млрд грн (на 52%) – до 28,2 млрд грн [2].

При цьому всі фінансисти уточнюють, що більшість нових кредитів було надано бізнесу в рамках державних програм.

«Найзатребуванішою була державна програма підтримки «Доступні кредити 5-7-9%». У її рамках у 2022 році банки надали близько 8 мільярдів гривень у всіх бізнес-сегментах: малий, середній та великий. Програма підтримувала клієнтів через рефінансування старих лімітів за адаптованішою та не ринковою ставкою», це підтвердив керівник управління розвитку кредитного бізнесу ПУМБ В. Харковець [1].

У рамках цієї програми у компаній була можливість рефінансувати старі дорогі кредити навіть під 0% річних. Через зростання дефіциту державного бюджету після 24 лютого державний Фонд розвитку підприємництва (ФРП), який курує програму, сильно затримував державні виплати (компенсації

відсоткових ставок). Тому деякі банки навіть завершували роботи за програмою, бізнесу ж пропонували самостійно покривати виплати за відсотками та чекати на перерахування від держави.

Протягом 2022 року із боку держави та від Фонду розвитку підприємництва були затримки з платежів, що сягали 3–6 місяців. Цей чинник провокував завершення програми у багатьох банках.

Невеликий бізнес у 2022 році також активно кредитувався під державні гарантії.

«Для клієнтів малого та мікробізнесу найпоширенішим було кредитування без застави під державні гарантії (7,8 млрд грн із 12,3 млрд грн, або 64%) під ставку UIRD (3 місяці) + 7% річних із одноразовою комісією 1% від суми кредиту. За кредитами на купівлю основних засобів зараз допускається аванс від 20% суми купівлі, а за кредитами із забезпеченням діє умова покриття «твердої застави» (нерухомість, автотранспорт або техніка) з коефіцієнтом 1,6», про це повідомив міністерству фінансів член правління Приватбанку з питань МСБ Є. Заїграєв [1].

UIRD – український індекс ставок за депозитами, який розраховує агентство Thomson Reuters. Він щодня публікується Національним банком. Станом на 28 лютого 2023 3-місячна ставка UIRD становила 11,86% [2].

До урядової програми державних гарантій підключалися не лише державні кредитори, але й банки з іноземним капіталом. Загалом видали кредитів на 987 млн грн. Банк надає кредит позичальнику, а держава забезпечує його погашення банку на 80% від суми фінансування. Для агровиробників це можливість отримати доступ до фінансування без твердого забезпечення, а для банку – це гарантія відшкодування коштів, що особливо цінно зараз. У менших обсягах банки кредитували бізнес у рамках власних корпоративних програм та у партнерстві з іноземними фінустановами. Хоча такі приклади також були.

Приблизно 50% всього обсягу продажів кредитів у 2022 році було зроблено у рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%». Наприкінці 2022 року Кредобанк запустив програму з розподілу кредитних ризиків від ЄБРР (Європейського банку реконструкції та розвитку), яка дозволяє активніше фінансувати бізнес, не створюючи додаткових ризиків, пов'язаних із війною.

Більшість опитаних банків назвали у 2022 році ключовими одержувачами корпоративних кредитів агросектор та харчову галузь, особливо навесні та восени. Їх відносять до критичної інфраструктури, яка забезпечує продовольчу безпеку, причому не лише України.

Серед пріоритетних позичальників називають агроекспортерів: стабільні валютні надходження були додатковою гарантією повернення позик.

Банківська система України продовжує зберігати стійкість в умовах воєнного часу. Банківське кредитування сильно постраждало від війни. Багато фінансових установ завершували свої програми з об'єктивних причин. Кредитування продовжується з урахуванням реалій воєнного часу. Рівень банківського кредитування бізнесу зменшився і підтримується лише завдяки масштабним кредитним програмам Уряду.

Банки також продовжують виконувати нормативи ліквідності та кредитних ризиків. Водночас невизначеність, пов'язана із динамікою воєнних дій та їх впливом на життєздатність клієнтів банків, все ще не дозволяє повною мірою оцінити вплив війни на якість кредитного портфелю та капітал банків.

Список використаних джерел

1. Офіційна статистика Національного банку України URL: <https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/27-godovyh-i-vyshe-kak-banki-budut-kreditovat-bolshoy-i-malyu-biznes-v-2023-godu/>
2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
3. Головні тенденції банківського ринку під час війни URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>